

INVESTIGACIÓ DE CONDUCTES

Amb aquesta activitat treballlem

Reflexionar sobre els nostres hàbits de consum i conducta.

Proposar accions concretes per a actuar de manera més responsable i solidària.

Identificar de quina manera podem variar nostra manera d'actuar en temes mediambientals i de consum.

Els ODS 2, 6, 7, 11, 12 i 13.

Durarà

La reflexió del qüestionari pot fer-se individualment al llarg d'una setmana.

L'activitat de grups està pensada per a realitzar-se en una sessió.

Necessitarem

Fitxa de l'annex (una per persona).

Cicles 2, 3

Desenvolupament

Repartir una fotocòpia del qüestionari per persona, de manera que cadascuna haurà de realitzar-lo individualment, anotant les seues respostes, i prestant especial atenció a la part en la qual han d'anotar els seus punts forts i febles.

Quan tota la classe tinga completat el qüestionari, dividir a l'alumnat en grups de quatre o cinc persones. Dins dels grups, han de reflexionar sobre el que han contestat en els tres apartats de preguntes:

- Consum d'energia.
- Reducció de fums i desapropietaments.
- Els nostres hàbits de consum.

Posar en comú els punts forts de cada persona i veure quins es repeteixen més dins del grup. És important reconèixer-los i reforçar-los.

Igualment, reflexionar sobre els punts febles i les àrees a millorar i prendre nota, de nou, de les que es repeteixen més dins del grup.

Quan tots els grups hagen acabat el seu treball, es posaran en comú els punts forts i es comentaran els febles i àrees a millorar.

Cal reflexionar

- Ens ha servit aquesta activitat per a detectar realment els nostres punts febles?
- Érem conscients de tots els punts febles que tenim?
- Les febleses detectades, són difícils de canviar o està al nostre abast fer-lo?

Fitxa de control, EL NOSTRE MODEL DE CONSUM

Avís important:

Algunes d'aquestes preguntes, no es refereixen tant al teu comportament personal, com als hàbits que pugueu tindre a la teua casa, i que no depenen totalment de tu. Així i tot, convé reflexionar-los igualment.

Posem unes respostes tipus com a guia. Senyala, d'entre les tres, la que més se sembla a la teua situació.

APARTAT A: CONSUM D'ENERGIA (CONTAMINACIÓ)

1. Apagues la llum quan no la utilitzes?

Sempre ho tinc en compte.	F
Sòl deixar-les enceses; no m'agrada que la casa estiga a les fosques.	D
Em passa a vegades; no em done compte en eixir d'un quart.	M

2. Encens més llums de les realment necessàries?

No, sempre tinc només la llum que necessite.	F
Sí, m'agrada que l'ambient estiga il·luminat.	D
No solc fer-ho, però a vegades tinc un parell d'elles enceses.	M

3. Quant utilitzes en el teu oci o temps lliure els aparells que necessiten electricitat? (mòbil, tauleta, ordinador, consoles, etc.)

Una mica del meu temps d'oci.	F
Quasi tot el meu temps d'oci.	D
Més o menys la meitat del meu temps d'oci.	M

4. A casa, teniu la calefacció encesa a major temperatura de la necessària en el temps va fregir?

No, la tenim baixa i si fa fred ens abriguem.	F
Sí, ens agrada estar en mànega curta dins de casa encara que siga hivern.	D
	M

5. S'utilitza el vostre cotxe per a anar a llocs on podeu accedir en el transport públic?

No, el cotxe només l'usem l'imprescindible.	F
Sí, per a anar a tots els llocs, encara que hi haja transport públic.	D
Hi han vegades que no ens organitzem i hem d'anar amb cotxe podent fer-ho en transport públic	M

APARTAT B: REDUCCIÓ DE FEMS I DESAPROFITAMENTS (CONTAMINACIÓ).

6. A casa separeu el fem segons la classe de residus que siguen: plàstic, paper, cartó i altres residus orgànics?

Sí, clar, no costa res i és bo fer-ho.	F
No, és un rotllo, tot a la mateixa bossa.	D
A vegades no separem adequadament.	M

7. Sobretot, en l'alimentació, compreu molts productes empaquetats?

No, comprem les coses a granel o al pes	F
Comprem gran quantitat d'aliments empaquetats, és còmode	D
A vegades.	M

8. En excursions a la naturalesa, acostumeu a recollir tots els residus que genereu?

Sí, recull tot el meu fem en bosses per a tirar-la a casa.	F
No ho faig, és un rotllo carregar amb tant de fem.	D
A vegades no ho fem bé i som descurats.	M

APARTAT C: ELS NOSTRES HÀBITS DE CONSUM.

9. Es malgasten aliments a casa? (Si fora necessari per a reflexionar-ho o obtenir les dades, remetem a l'activitat "Balafiament casolà del bloc "ODS Aliments i aigua").

No, a casa no es tira res, tot s'aprofita.	F
Si, comprem i consumim molt de menjar, i hem de tirar alguna.	D
A vegades no anem amb compte o comprem de més i hem de tirar alguna cosa.	M

10. Malgastes l'aigua? Per exemple, deixes aixetes obertes en llavar-te o estàs més del realment necessari a la dutxa?

No, tinc molt compte amb això.	F
Si, em fixe poc en eixe detall.	D
A vegades no m'adone, però encara que ho pense, no ho faig.	M

11. Compres sense necessitat coses de les quals podries prescindir?

No, sempre comprem el que realment necessitem.	F
Si, ens agrada passar el temps comprant en els centres comercials.	D
A vegades ens deixem portar pel frenesí comprador.	M

12. En la neteja de la casa, Utilitzeu productes que danyen el medi ambient?

No, utilitzem productes biodegradables.	F
Si, no ens fixem en això.	D
A vegades, no sempre ens fixem en això.	M

13. Compres productes amb xicotetes garanties laborals en la seua elaboració?

No, és una cosa que controlem i entenem.	F
Sí, comprem coses sense preguntar-nos per qui i com estan fetes.	D
A vegades, no sempre podem estar pendents.	M

14. Compres productes amb xicotetes garanties ambientals en la seua elaboració?

Sí, és una cosa que controlem i entenem.	F
No, perquè és un tema que no coneixem i no ens importa.	D
No sempre ens preguntem per les garanties ambientals del que comprem.	M

Les preguntes respostes amb F, són un punt fort

Les preguntes respostes amb D, són un punt feble

Les preguntes respostes amb M, són una àrea a millorar

TORRES DE RECURSOS

Amb aquesta activitat treballarem

Cerca d'estratègies i actuació en grup.
Habilitats personals.
Reflexió sobre l'explotació de recursos naturals.
Els *ODS 12, 13 i 15

Durará

Una sessió.

Necessitarem

Jocs de Jenga, o una cosa similar

Cicles 1, 2, 3

Consideracions prèvies

Se necessiten jocs de Jenga, o una cosa similar, en el qual es canviaran les regles, ja que, a diferència d'aquest, del que es tracta és d'extraure el màxim nombre de fitxes, sense tornar-les a col·locar. Guanya el grup que més fitxes extraiga sense que se li afone la torre.

Cal dividir la classe en grups de cinc o sis persones, de les quals una actua com a observador/a, per a vetlar perquè no es facen paranys, i per a anotar l'estratègia d'actuació del grup.

Abans de començar, mentre els del grup preparen la seua estratègia i munten la torre, cal comentar apart als i las observadores, quin serà el seu paper:

- Han de vetlar perquè es complisquen les normes.
- Els grups poden traure peces de qualsevol manera, sempre que ho facen una a una.
- Si la torre s'afona, no poden tornar a muntar-la.
- La seua tasca és observar, no poden assessorar el grup sobre com extraure les peces de la torre.

Advertir especialment als i les observadores que és perfectament vàlid extraure totes les fitxes des de dalt (sense seguir les pautes del joc original), realment no és necessari "conservar" l'estructura de la torre, sempre que no caiga.

Desenvolupament

Dividir la classe en grups i demanar que s'asseguen al voltant d'una taula. Hauran de construir la torre de fitxes. Després s'explica la dinàmica del joc: *"Cada grup teniu una torre similar, i el joc consisteix en el fet que aneu extraient fitxes d'aqueixa torre, una a una, per a aconseguir la major quantitat possible. Gana el grup que més fitxes extraiga de la seua torre sense que aquesta se li afone. Teniu un moment per a pensar una estratègia i assajar-la si el necessiteu. Una vegada que l'heu definida i que el vostre observador/a la coneix, heu de cenyir-vos a ella, no podeu canviar-la. Els i les observadores estan en el grup per a vetlar perquè seguiu l'estratègia acordada, que es complisquen les normes i per a comptar el nombre de fitxes que traieu. Qualsevol dubte o pregunta no podeu fer-me-la enlaire, em crideu i acudisc al grup a resoldre-la".*

A continuació, es comença l'activitat, donant temps perquè pensen l'estratègia d'actuació i que es resolguen els dubtes que tinga cada grup.

Quan tots els grups hagen acabat d'extraure les fitxes, els i les observadores han d'explicar enlaire l'estratègia del seu grup i el nombre de fitxes que han extret. També han de fer constar si la torre s'ha afonat.

Cal reflexionar

A continuació, en gran grup es passa a una reflexió amb preguntes com aquestes.

- Quan heu pensat l'estratègia del grup, quina era la prioritat que teníeu?, heu plantejat alguna altra consideració?, quina?
- Se vos ha afonat la torre?, a què ho atribuïu?
- Algun grup ha desmuntat la torre des de dalt? En cas afirmatiu, té torre aqueix grup?, quina diferència existeix amb els grups a qui s'els ha afonat?
- Es pot establir un paral·lelisme entre aquest joc amb l'ús i extracció dels recursos naturals del nostre planeta? Deixar que comenten.
- Seguint aqueixa analogia, Què significa que se'ns haja afonat la torre? I què significa els grups que s'han quedat sense ella en extraure-la íntegrament?

FITXA DE LECTURA***EL TRESOR DEL TITICACA*****Amb aquesta activitat treballarem**

Aprendre a extraure ensenyaments d'un conte.

Els ODS 2, 8, 7, 11, 12 i 13.

Durarà

Una sessió.

Necessitarem

Jocs de Jenga, o una cosa similar

Cicles 1, 2, 3

Consideracions prèvies

Activitat de **lectura i treball posterior sobre el conte**. Aquest conte sintetitza la major part dels conceptes que es treballen en els materials d'enguany. Depenent del nivell de la classe, tots aquests temes poden ser treballats a partir de la lectura:

- Sobreexplotació dels recursos. Sostenibilitat.
- Destrucció ambiental.
- Conseqüències de les accions sobre el medi natural.
- Avisos de la Naturalesa. Importància d'ignorar-los.
- Migracions.
 - Control de la immigració.
 - Ús laboral dels immigrants.
 - Refugiats climàtics.
- Regles del mercat: Monopolis, Competència
- Enriquiment-Empobriment
- Balafiament d'aliments
- Vivim en la Terra, i compartim les regles de la naturalesa i la sort del nostre planeta com la resta dels éssers vius.

Desenvolupament**Prova d'atenció (opcional, depenent de l'edat de la classe)**

En finalitzar la lectura, i depenent de l'edat de la classe, podem iniciar una ronda de preguntes per a assegurar-nos que han comprés el seu contingut. Hauran de respondre si les següents afirmacions són Vertaderes o Falses:

- A la nostra protagonista no li agrada res anar de pesca.
- Phuyu i la seua iaia ixen a la mar a pescar.
- Els cuyes vivien en illes de bogues en el Titicaca.
- Els habitants de l'illa deixaven que en ella visquera tothom.
- Pachakúteq cultivava verdures a l'illa.
- Les bogues del subsòl sabien realment dolentes.
- Va contractar molts cuyes per a poder produir i vendre més bogues.
- Els túnels van començar a omplir-se d'aigua.

- En adonar-se del problema de l'aigua, els cuyes van parar d'excavar.
- L'illa, al final, va acabar per afonar-se.

Cal reflexionar

Reflexionar sobre el contingut del conte, a partir de preguntes com aquestes:

- Quants personatges apareixen en el conte?
- Recordeu els seus noms?
- Apuntar-los en la pissarra abans d'aprofundir en la història.
- Què mou a Pachakútec a actuar?, de quina manera ho fa?
- Quines conseqüències té la seua actuació?
 - Sobre el seu negoci.
 - Sobre uns altres cuyes productors d'aliments.
 - Sobre l'illa de bogues.
- Què fan els cuyes de l'illa quan veuen les conseqüències de la seua tasca extractiva?
- El conte es titula "El tresor perdut del Titicaca"; Quin creieu que és aqueix tresor?, solament les bogues sota l'illa?
- Què és el que més us ha agradat del conte?, per què?
- A quina conclusió arribem al final del conte? creieu que té un paral·lelisme amb l'activitat humana en la terra?
- On ens refugiarem nosaltres quan fem inhabitable la Terra?

EL TRESOR DEL TITICACA

M'agrada molt anar a pescar amb la meua iaia.

Sap fer-ho molt bé i és molt hàbil. Clar, porta fent-ho des de xiqueta! Quan jo siga com ella, també seré una pescadora experta. En un bon matí, podem traure, fàcilment, una cistella sencera de peixos. Després vendrem el peix al mercat de Copacabana i dels diners que traiem, la iaia sempre em dona una mica. Diu que és la paga pel meu treball i com és meu, puc comprar-me el que vulga!

Copacabana és una ciutat a les ribes del llac Titicaca, que està situat a gran altura, als Andes, entre Bolívia i el Perú. Al voltant de les seues ribes hi ha dues ciutats Copacabana, a Bolívia, i Puno, en el costat peruà. En el llac hi ha pesca, de la qual vivim moltes persones. Però el més cridaner són les bogues, joncs que eixen en les ribes. Amb elles es fabriquen moltes coses, fins i tot poden construir illes flotants sobre les quals viuen persones.

Hui se'ns ha donat molt bé. Ha sigut un d'aqueixos dies en què semblava que hi havia més peixos de l'habitual, o què tenien moltes ganes de picar l'ham! Quan ja estava la cistella plena, la meua iaia em va dir que marxàvem. Jo no ho entenien.

—Si hui se'ns està donant tan bé —li vaig dir—, per què no continuem pescant i així vendrem més en el mercat? Tindríem més diners. «I a mi em donaries més propina!». Bé, això no li ho vaig dir, però ho vaig pensar.

—No, Phuyu —em va dir ella—, amb el que hem agafat tenim prou per a menjar a casa i per a vendre en el mercat. No necessitem més. Som moltes persones les que pesquem.

—Ja, iaia, però no passarà res perquè agafem uns pocs més; solament és un dia.

—Una mica que agafem nosaltres i un altre poc altres persones i, quan ens vulguem adonar, són un munt de peixos els que es trauen. Creu-me, quan jo era xicoteta, hi havia molts més peixos dels que hi ha ara. El llac, com totes les coses naturals, té el seu ritme i les seues regles, i si ens obstinem a infringir-les, acaba tornant-se contra nosaltres. Et contaré una història que la meua mare em contava i pense que has de conèixer-la. Asseu-te al meu costat, Phuyu.

«Va succeir fa molts, molts anys, quan els animals parlaven i encara no habitaven persones aquí. Llavors hi havia prou cuyes¹ que vivien a la vora del llac, fins i tot una comunitat vivia en una illa de bogues prop de la riba. L'illa era com les d'ara, composta de bogues que s'havien anat col·locant i endurint amb els anys fins a crear un sòl profund, però que surava sobre el llac. Els cuyes deien que era el millor lloc per a viure, ja que fins ells no arribava cap mena de depredador i la vida era tranquil·la.

Però el més important era que les verdures que cultivaven a l'illa eren molt més riques que les que produïen en terra ferma i les venien fàcilment en els mercats de les ribes. Per això, els cuyes que habitaven l'illa eren més rics que uns altres. Eren molts els de fora que volien viure en la privilegiada illa, però els seus habitants eren molt gelosos del seu territori i no solien deixar que uns altres cuyes s'establiren en ella. És veritat que no hi havia molt de lloc,

¹ El cuy (**cuyes** en plural) és el que coneixem com a cobai o conill d'Índies. És un rosegador originari dels Andes, molt comú en molts països andins.

les cases i les parcel·les ocupaven pràcticament tot, però la resta dels cuyes pensaven que la falta d'espai era una excusa i que, en realitat, els habitants de l'illa no volien compartir la seua pròspera forma de vida amb els altres.

Pachakúteq era un dels habitants de l'illa i es dedicava a cultivar verdures. Ell era més ambiciós que uns altres i sempre estava buscant la manera d'augmentar la seua parcel·la de cultiu, ja que això faria que poguera traure més diners per la seua producció. Pensant i pensant, un dia se li va ocórrer que podria traure més espai si excavava i es construïa la casa per davall de la superfície. Encara que era poc l'espai que guanyava, alguna cosa augmentaria la seua producció. Així que una nit, perquè ningú ho vera, es va posar a excavar en el sòl de la seua casa per a crear un túnel que li permetera fer habitacions. Va treballar prou, però no estava content amb el resultat. Costava molt fer lloc per a les habitacions; a més, tot tan fosc, no semblava el millor lloc per a viure. A poc a poc es va anar desil·lusionant, fins que, esgotat, es va asseure en el sòl del túnel. Sentat allí, va notar una olor estupenda i es va adonar que venia de les bogues que tenia al seu voltant. Feien olor tan bo que va provar un tros... i va resultar estar deliciós. Pot ser que hagueren fermentat amb la humitat i la falta de llum, el cas és que estaven més suaus que les que creixien en la superfície, es menjaven millor i el seu sabor era estupend. Allò era tot un descobriment!

L'endemà, quan va ser al mercat, va decidir portar un manoll d'aqueixes bogues. La seua olor va cridar prompte l'atenció i van començar a comprar-li-les. El resultat va ser espectacular, les que va portar es van esgotar prompte.

—Aquesta és la meua! —es va dir—. Em pose a vendre això, sense dir-li a ningú d'on ho he tret, i en dos dies em faig el cuy més ric de tota l'illa.

En arribar a casa, el primer que va fer va ser barrar la seua propietat amb un mur ben alt perquè ningú poguera veure el que feia. Després es va posar a excavar. Va treballar tota la nit per a, l'endemà, anar prompte al mercat. Va ser un nou èxit. En tot just una estona ho va vendre tot, per la qual cosa es va anar a casa a traure més. Així va seguir diversos dies i va tindre tant d'èxit que en poc temps tenia més demanda del seu deliciós aliment del que realment podia extraure. Per això, va decidir contractar un parell de cuyes —de fora de l'illa, clar— perquè treballaren per a ell; d'aqueixa manera, cap dels seus veïns podria copiar-li la idea.

Entre els tres la producció va augmentar ràpidament, i mentre Pachakúteq anava a vendre al mercat, els altres continuaven excavant túnels i traient més i més producció; tanta que, fins i tot, era més del que podia vendre. Però Pachakúteq no volia deixar de guanyar cada vegada més diners, per la qual cosa va tindre la idea de baixar el preu, a veure si així augmentaven les vendes i els guanys.

Prompte, molts cuyes van començar a comprar més i, en pocs mesos, Pachakúteq tenia ja quinze cuyes treballant per a ell. Treien molt i podia vendre molt barat. Era tal l'èxit que fins i tot venien cuyes de molt lluny a comprar els seus aliments al mercat. Era tota una revolució!

Tanmateix, tot això va tindre dues conseqüències:

La primera va ser que, com eren tan barats, molts cuyes compraven encara que no els donara temps a menjar-se'ls, per la qual cosa, fins i tot, van

començar a tirar el que els sobrava per a comprar nous aliments l'endemà, més tendres i saborosos. Mai havia succeït que els cuyes tiraren menjar!

La segona era més problemàtica. Hi havia cuyes que cultivaven aliments per a vendre. Però ara, com els productes de Pachakúteq era més sucosos i barats, la resta de productors no venien prou i es van anar empobrint.

Però res d'això semblava importar a Pachakúteq. Tenia ja trenta cuyes treballant per a ell. Per cert, tots vivien en la seua xicoteta parcel·la, on havia instal·lat unes botigues. Ara, com els cuyes de fora treballaven per a ell, no li importava que visqueren a l'illa.

Conforme continuaven excavant, els túnels i obertures s'allargaven i va haver-hi un moment en què van aprofundir tant que alguns van començar a omplir-se d'aigua. Al principi era poc i, quan el van veure, no li van donar importància.

El gran canvi va vindre quan varis cuyes de l'illa van aconseguir assabentar-se del secret, per la qual cosa es van posar a excavar pel seu compte i a traure bogues del subsol. Quina competència que es va generar! L'afany d'enriquir-se va crear una bogeria per a veure qui produïa més i a major velocitat. Prompte va haver-hi un munt de cuyes fent túnels per tota l'illa ».

En aquest moment de la narració, la meua iaia em va mirar de manera especial i després va afegir:

—Però, com et vaig dir al principi, les coses naturals, volguda Phuyu, per molt que ens obstinem, funcionen seguint les seues pròpies regles.

—D'acord, iaia, però continua explicant-me.

Ella va moure afirmativament el cap i va prosseguir:

«A poc a poc, els túnels es van anar omplint d'aigua. Al principi seria poca, però amb tants túnels, cada vegada entrava més aigua i l'illa en la qual vivien s'anava afonant a poc a poc.

Alguns cuyes es van adonar i van alertar del que estava passant, però van ser anomenats exagerats i endevins. Estaven en contra seua Pachakúteq i els altres cuyes productors. Els acusaven de no estar al dia, que només pretenien que no es consumiren els nous aliments que tant agradaven a tothom, que eren massa tradicionals...

El cas és que els cuyes van continuar extraient bogues sense preocupar-se de més, fins que un dia, l'illa sencera va començar a afonar-se a ulls vista.

Llavors van vindre els intents de remeiar-ho. Van aplicar tot el seu saber i tecnologia per a evitar l'enfonsament, però ja era massa vesprada: no es podia parar. Al final, van haver de refugiar-se tots en la riba. Allí, encara sort, els van acollir els altres cuyes. Almenys aquests van ser uns bons veïns!»

—Des de llavors, els cuyes no han tornat a viure en illes en el llac i ara caven les seues cases en la terra. Diuen que continuen buscant, en les profunditats, aquelles bogues que tant els agradaven.

—Per descomptat, iaia, Pachakúteq va fer honor al seu nom², vaja la que va armar! Entenc el que em dius. M'he obstinat a aconseguir més peixos i no he pensat que hem de cuidar el llac. Anem, que m'he deixat portar per la meua avarícia, com el cuy en la història!

² *Pachakúteq en quítxua significa «el que canvia el món».

—Sí, a vegades fem les coses i no pensem en les conseqüències que poden tindre.

—És una bona història, iaia, però crec que no és una bona comparació.

—Per què dius això, Phuyu?

—Perquè tothom sap que els humans som més intel·ligents que els cuyes! A nosaltres no se'ns ocurringeria mai desbaratar així el lloc on vivim, ens adonaríem i pararíem a temps... O no?

La meua iaia es va somriure.

—Veig, Phuyu, que encara et queda molt a aprendre.